

KOMMUNISME EFTER SOVJETISK MODEL

Alt i alt må man sige, at de muligheder med hensyn til valg af politisk kurs og økonomisk model, som Mao og KKP havde haft lige efter magtovertagelsen, var blevet voldsomt indskrænkede med Kinas intervention i Korea. Selv en gradvis åbning over for Vesten var nu udelukket. Heller ikke en særlig kinesisk vej frem imod et kommunistisk samfund var umiddelbart farbar. Et samarbejde med Sovjetunionen på basis af den traditionelle planøkonomiske samfundsmodel var efter Korea-krigen den eneste reelle mulighed for KKP – også selv om Mao og den øvrige kinesiske ledelse på mange punkter følte sig dårligt behandlet af de sovjetiske ledere.

Men hvad indebar “den sovjet-russiske model” så? Denne model har groft sagt både en politisk og samfundsøkonomisk dimension. Og KKP efterlignede begge i begyndelsen af 1950'erne.

KOMMUNISTPARTIET – MAGTENS OMDREJNINGSPUNKT

I forhold til almindelige “borgerlige” demokratier, hvor magtens basis er et folkevalgt parlament, var de sovjetisk inspirerede “folkedemokratier” styret af råd og komiteer, der havde rod i det kommunistiske eliteparti. Folkedemokratierne havde dog også parlament og en regering, der var udsprunget af valg. I Kina hedder parlamentet *Den Nationale Folkekongres*, men den er ikke demokratisk valgt, da kun KKP eller partier, der er godkendt af KKP, kan stille op til valgene.

Styrende var – og er stadig – medlemmerne i KKP. Medlemstallet i partiet steg i perioden 1949-1955 fra 4,5 til 10 millioner. I princippet var *Den Nationale Partikongres* partiets øverste myndighed. Den kom i løbet af 1950'erne op på ca. 1000 medlemmer. Partikongressen mødtes hvert 5. år. Her valgtes en centralkomite (CK), der bestod af små 100 fuldtidsmedlemmer og lige så mange kandidatmedlemmer. Centralkomiteen valgte Politbureauet, som var KKP's daglige ledelse, og som derfor også var – og stadig er – den egentlige magtbase i det kinesiske samfund. Der var i 1950'erne mellem 13 og 24 medlemmer af Politbureauet, og siden 1956 har man haft et permanent udvalg på 6-7 medlemmer.

Partiet havde medlemmer fra alle samfundslag, og det var strengt hierarkisk opbygget: styringen gik oppefra og ned. I enhver landsby, uddannelsesinstitution, boligkompleks og virksomhed var der en partikomité. Det var disse hierarkisk opbyggede komiteer, der rekrutterede nye partimedlemmer. At være medlem af KKP var ærefuldt og forudsatte loyalitet over for de beslutninger og kampagner, der blev vedtaget af partiets ledende organer. Og det forudsatte, at man aktivt deltog i de ideologiske skolingsmøder, som partiet afholdt. Endvidere forventedes det, at partimedlemmer indberettede afvigende politisk adfærd og andre uregelmæssigheder, som man fandt på sin arbejdsplads eller i sin landsby/boligområde. Aktive partimedlemmer over et vist niveau blev betegnet som *kadrer*, der blev defineret som ansvarsbevidste medlemmer, som aktivt tjener eller kæmper for partiets sag. Kadrerne havde derfor visse privilegier, som almindelige kinesere ikke havde.

Den sovjetiske model er blevet kaldt *demokratisk centralisme*, dvs. at man internt på partimøder frit kunne diskutere en sag, før den skulle afgøres. Men når så en beslutning

var taget på det relevante parti-niveau, bakkede man den som godt partimedlem loyalt og aktivt op – uanset hvad man havde ment, før den blev afgjort.

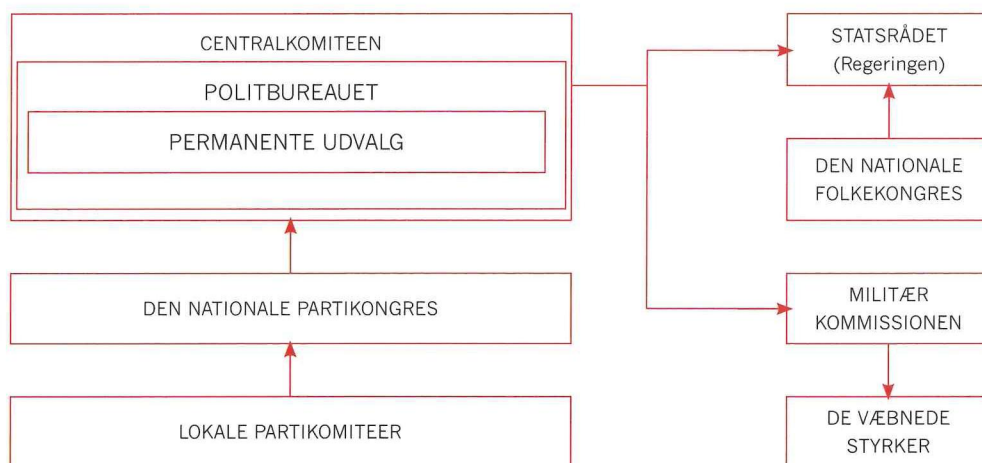
Ved siden af partiet, men i realiteten underlagt dette, fandtes som nævnt et parlament – fremkommet gennem landsdækkende valg – *Den Nationale Folkekongres*, som valgte en premierminister, der ledede et statsråd og havde en lang række ministerier og lokale regeringsorganer under sig. Men alle væsentlige poster i både centrale og lokale regeringsorganer var besat med partimedlemmer. Formålet med statsapparatet var dobbelt: dels at sørge for at de beslutninger, som Partiet vedtog, blev omsat i konkret lovgivning og ført ud i livet, dels at give styret et skær af demokratisk legitimitet.

DET KINESISKE KOMMUNISTPARTIS OPBYGNING

Som det fremgår af modellen nedenfor, havde KKP's politbureau et meget fast greb om magten i det kinesiske samfund. Også de væbnede styrker var via den politisk dominerede militærkommission underlagt KKP.

De folk, der reelt styrede Kina, var altså partiets spidser. De betegnes i dag som første generation af folkerepublikkens ledere. Det var en gruppe mænd, som allerede havde været medlemmer af KKP i årtier, som havde deltaget både i *Den Lange March*, krigen mod japanerne og borgerkrigen, og som i 1950'erne var godt oppe i årene. Den ubestridte leder var Mao Zedong (1893-1976), som var formand for KKP. Herefter fulgte nogle af de andre medlemmer af det permanente udvalg: Liu Shaoqui (1898-1969), der nok var nr. to i rangfølgen, han var således formand (præsident) for folkerepublikken, og var sammen med bl.a. Zhou Enlai (1898-1976) viceformand i KKP. Zhou Enlai var premier- og udenrigsminister, og han administrerede indtil sin død i 1976 meget dygtigt Kinas internationale relationer. Deng Xiaoping (1904-1997) var generalsekretær i Politbureauet, og i 1958 kom Lin Biao (1907-1971) ind i det permanente udvalg, og han blev kort efter forsvarsminister.

DET POLITISKE SYSTEM I DEN KINESISKE FOLKEREPUBLIK

MASSEKAMPAGNER

KKP anvendte massekampagner til at sikre sig kontrollen over det kinesiske samfund: Allerede inden magtovertagelsen havde kommunistpartiet anvendt kampagner til at påvirke befolkningerne i de områder, som KKP kontrollerede, og ikke mindst til at styrke loyaliteten internt i partiet. I et samfund som det kinesiske i 1950'erne, hvor analfabetisme var stærkt udbredt, blev slagkraftige plakater med letforståelige billeder og enkle overskriftsagtige budskaber afgørende for partiets informationer til og kontrol med befolkningen. De kinesiske myndigheder anvender stadig dygtigt massekampagner til at oplyse og påvirke befolkningen – fx er der inden for de seneste år ført kampagner mod korruption inden for parti og stat og omkring bekæmpelse af epidemier, fx Sars-epidemien i 2003.

I begyndelsen af 1950'erne lancerede KKP fire kampagner, som var rettet mod forskellige magtbaser og områder i det kinesiske samfund, og som også havde til formål at motivere befolkningen til at slutte op bag KKP's politik. Allerede under Korea-krigen igangsatte man en kampagne mod udlændinge, der både spillede på den igangværende krig mod FN-styrkerne og på kinesernes traditionelle skepsis over for fremmede. Resultatet blev, at en del udenlandske virksomheder og religiøse samfund trak sig ud af Kina. Også den anden kampagne var udløst af Korea-krigen. Den var rettet mod "*kontrarevolutionære*", og den betød, at de folk, som havde været medlemmer af Guomindang eller været indrulleret i nationalisternes hære, blev mistænkeliggjort og forfulgt. Det skete gennem store massemøder, hvor man opfordrede folk til at være opmærksom på "undergravende elementer". Det førte til masseanmeldelser, mange blev fængslet, og antallet af henrettede som led i kampagnen løb formentlig op i millioner.

Den tredje kampagne, *Tre Anti-kampagnen*, var rettet mod upålidelige elementer i den offentlige administration og i selve KKP. De tre onder, det gjaldt om at få afsløret og udryddet, var: *korruption, sløseri og hæmmende bureaukrati*. Sideløbende blev der i foråret 1952 gennemført en *Fem Anti-kampagne*, som var rettet imod industriledere og forretningsfolk, der repræsenterede kapitalistklassen. De blev mistænkt for fem forbrydelser: *bestikkelse, skatteunddragelse, tyveri af statsejendom, bedrageri med regeringskontrakter samt tyveri af statslig økonomisk information*. Kampagnen blev meget omfattende og fik faktisk karakter af et klasseopgør, og den foregreb på flere punkter nogle af de rystelser af det kinesiske samfund, som Mao Zedong gennemførte i større stil fra 1958 og frem til sin død i 1976. Et af kampagnens resultater var, at enhver kineser fik ført sit klassetilhørsforhold til protokols. Og her var det klart bedre, at der stod *fabriksarbejder og partimedlem end virksomhedsindehaver og tidligere Guomindang-tilhænger* ud for ens navn.

PLANØKONOMI – DEN FØRSTE FEMÅRSPLAN

Den økonomiske politik, som KKP førte de første år efter magtovertagelsen, dvs. 1949-1952, var meget forsigtig og pragmatisk. Det virkede, som om partiet ville undgå at støde de vigtigste samfundsgrupper fra sig med for vidtgående politisk-økonomiske tiltag. Endvidere lagde deltagelsen i Korea-krigen beslag på mange ressourcer. Efter at have fået

kontrol med hele Kina i 1949 fortsatte KKP den jordreform, som man havde gennemført i de områder, man kontrollerede under borgerkrigen. Den gav småbønder og landarbejdere private jordlodder, de kunne leve af. Godsejerne fik konfiskeret deres jord, og over to mio. godsejere blev henrettet. Tilsvarende beslaglagde man de virksomheder i byerne, som havde været ejet af Guomindang-tilhængere. Men omkring halvdelen af virksomhederne i byerne forblev på private hænder – det gjaldt således alle håndværkere.

Til gengæld satte det nye styre kraftigt ind på at få bugt med den voldsomme inflation, der havde hærget Kina under borgerkrigen. Det lykkedes ved en målrettet indsats, der bl.a. omfattede indførelsen af en ny valuta, *renminbi* eller *yuan*, der blev landsdækkende betalingsmiddel i 1951.

I 1952 var grunden således lagt til, at Kinas kunne tage de første skridt i retning af at gennemføre socialismen. Det skete med den første 5-årsplan, 1953-57. Den blev gennemført efter sovjetisk model og delvist ved hjælp af kapital og eksperter fra Sovjetunionen.

5-årsplaner havde været det væsentligste værktøj i opbygningen af den sovjet-russiske planøkonomi. En 5-årsplan indebar, at staten, dvs. Partiet, opstillede en række kvantitative mål for samfundsproduktionen i den kommende 5-års periode. Det var så op til de statslige virksomheder at leve op til – eller endnu bedre: overgå – de opstillede mål. Et andet vigtigt træk ved den sovjetiske planøkonomi var, at man lagde vægt på sværindustrien og ikke på produktion af forbrugsgoder. Tankegangen var, at produktion af fx maskiner, halvfabrikata, lastbiler og landbrugsmaskiner direkte kunne anvendes i en videreudbygning af samfundsproduktionen og således skabe mere vækst. Mens forbrugsvarer jo blev – forbrugt. Et bredt og varieret udbud af forbrugsvarer kunne måske tilfredsstille befolkningens behov, men de var ikke af samme nytte til den udvikling og styrkelse af samfundet, som maskiner var – ifølge den logik, der herskede i kommunistpartiets top.

Den første kinesiske 5-årsplan satsede på en stærk udbygning af byerhvervene, først og fremmest stålværker, el-værker, maskinfabrikker og kemiske industrier – altså med vægt på sværindustrien som i Sovjetunionen. Der foregik igennem 1950'erne en voldsom vandring fra land til by i Kina, og partiet havde oparbejdet et økonomisk overskud, dels fra de beslaglagte industrier, dels fra besparelser på det offentlige forbrug. Så både den nødvendige arbejdskraft og kapital var tilgængelig. Ekspertise og know-how fik man som nævnt fra Sovjetunionen

Hvad man manglede, var en effektiv infrastruktur, og det blev derfor et vigtigt element i 5-årsplanen at få bygget flere og bedre veje, få udbygget jernbanenettet og få produceret transportmidler, primært lastbiler.

Selv om 5-årsplanen kom i gang med nogen forsinkelse, og selv om man ikke kan have overdreven tillid til KKP's statistikker fra perioden, er der ingen tvivl om, at den første 5-årsplan blev en overvældende succes. Man havde opstillet det mål, at produktionen skulle stige med 100%, men man opnåede en stigning på ca. 130%! Den årlige økonomiske vækst i Kina var under den første 5-årsplan på små 9%, hvilket oversteg, hvad man havde opnået i Sovjetunionen under planøkonomiens glansperiode i 1930'erne.

Indikatorer	1952 Data	1957 Planmål	1957 Faktisk resultat	1957 Faktisk resultat som procent af planmål
Bruttoproduktion (i mio. 1952 yuan)				
Industri (bortset fra håndværk)	27.010	53.560	65.020	121,4
Produktionssektoren	10.730	24.303	34.330	141,0
Maskiner	1.404	3.470	6.177	178,0
Kemikaler	864	2.271	4.291	188,9
Produktionssektoren fraregnet maskiner og kemikalier	8.462	18.562	23.862	128,5
Produktion i fysiske mål				
Kul (mt)	68,50	113,00	130,00	115,0
Råolie (tt)	436	2.012	1.458	72,50
Stål (mt)	1,35	4,12	5,35	129,8
Cement (mt)	2,86	6,00	6,86	114,3
Elektricitet (milliarder KWt)	7,26	15,90	19,34	121,6
Forbrændingsmotorer (tusind hk)	27,6	260,2	609,00	234,2
Hydroelektriske turbiner (kW)	6.664	79.500	74.900	94,2
Generatorer (tusind kW)	29,7	227,0	312,2	137,5
Elektriske motorer (tusind kW)	639	1.048	1.455	138,8
Transformatorer (tusind kW)	1.167	2.610	3.500	134,1
Værktøjsmaskiner (enheder)	13.734	12.720	28.000	220,1
Lokomotiver (enheder)	20	200	167	83,5
Jernbanevogne (enheder)	5.792	8.500	7.300	85,9
Handelsskibe (tusind tons dødvægt)	21,5	179,1	54,00	30,2
Lastvogne (enheder)	0	4.000	7.500	187,5
Cykler (tusind enheder)	80	555	1.174	211,5
Kaustisk soda (tt)	79	154	198	128,6
Soda (tt)	192	476	506	106,3
Svovlsur ammoniak (tt)	181	504	631	125,2
Ammoniumnitrat (tt)	7	44	120	272,7
Bildæk (tusind sæt)	417	760	873	114,9
Svovlsyre (tt)	149	402	632	157,2
"666" insektmiddel (tons)	600	70.000	61.000	87,1

Den første femårsplan 1953-57

Sideløbende med 5-årsplanen havde KKP gennemført en kollektivisering af Kina. I byerne havde staten overtaget flere og flere virksomheder, ofte ved at man simpelthen satte de tidligere ejere på pension. Inden for landbruget havde man på opfordring direkte fra Mao gennemført kampagner, hvor man havde tilskyndet bønderne til at organisere kollektivbrug. Når bønderne lod sig presse til at opgive selvejet, hang det nok også sammen med, at udviklingen på landbrugsområdet midt i 1950'erne langtfra havde været så gunstig som i byerne. 5-årsplanens mål blev ikke nået her, og man opererede med en årlig vækst i landbrugsproduktion på kun 3,8%. Det var lidt bekymrende, når befolkningstallet steg med 2,4% pr. år, og der samtidig skete en markant forøgelse af den gennemsnitlige levealder i 1950'erne.